

Életéről alig maradt fenn néhány adat s SZINNYEI Magyar Irók c. művében is csak annyit találunk, amennyit ő maga árul el önmagáról a káté címlapján és annak előszavában. A címlap szövegéből kiderül, hogy Fogarasi a „Lugofi már az igafságot rézf szerint meg-ifmet¹ Olah Magyar Ecclesiának lelki Páfztora“ s feltehető, hogy emellett a lugosi és karánsebesi 'keresztyén vallású scholákban' is tanított. Az is bizonyosra vehető, hogy nemes ember volt, mert már Bethlen Gábor nemességet adományozott az összes református papoknak.² Meg kell említenünk Leon havaselvi vajdának Bukarestben 1631. április 20-án kelt oklevelét is, amely egy Işfan Fagaraş nevű emberről szól, akinek az olténiai Bánságban volt birtoka Porceni és Sâmbotin falvak között³ Jupâneşti határában a Zsil mellett. METEŞ szerint ez az Işfan Fagaraş a mi lugosi lelkipásztorunkkal azonos.⁴

A XVII. század folyamán a Bánságban még egy hasonló nevű pappal találkozunk. BOD Péter jegyzi fel, hogy a Gyulafehérvárt 1654-ben megjelent *Kis Kereþtyén* című káténak Fogarasi Ferenc a szerzője, vizaknai, annakelőtte karánsebesi pap, aki „Magyarra fordított Angliai nyelvből egy Kátékifmufotskát, és a' Bogárfalvi Sebefi György kedvéért ki-adta“.⁵ Arra nézve, hogy a két református lelkész között állott-e fenn valamilyen családi kapcsolat, természetesen csak találgatásokra vagyunk utalva. Ugyanigy nem lehet eldönteni, hogy az udvarhelyi református egyházmegyéből ismeretes Fogarasi György vajjon egyazon családnak sarja-e.⁶

Iskolai tanulmányairól még kevesebbet tudunk, mint életéről. Külföldjárásának sem sikerült nyomára bukkannunk s csak a kérdést tehetjük fel: vajjon megjárta-e 'Hajdelbergát', ahová a felséges Gábor fejedelem küldözgette akkoriban a Geleji Katonákat és a Keresztury Pálokat.

Fogarasi irodalmi és fordítói munkássága nem korlátozódott a heidel-

¹ meg-ifmert helyett.

² SZEKFÜ Gyula, Bethlen Gábor, 202,297.

³ IORGA, SD. XII—1906, XXVII. és 281—82.

⁴ Istoria Bisericii româneşti din Transilvania. Sibiu, 1935. I, 264.

⁵ Magyar Athenas. 1766.80., továbbá ENYEDI A., Magyar református kátéirodalom. Debrecen, 1928.18., és HASDEU, Cuv. b. II, 726.

⁶ Egy 1678-ban kelt jegyzőkönyv említi, vö. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár VIII, 147.

bergi kátéval való foglalatoskodásra. Ő maga mondja a káté előljáró beszédében, hogy már elkezdte Dávid zsoltárainak oláh nyelvre fordítását, ez a munkája azonban sok egyéb tennivalója miatt „csak üfzégében marat”.⁷ Reméli azonban, hogy Isten segítségével és Barcsai további támogatásával sikerülni fog neki azoknak 'napfényre való kibocsátása', ami szerinte ezideig még nem történt meg. Ebből a megjegyzéséből kiderül, hogy nem ismerte sem a máramarosi eredetű kéziratosszoltárfordításokat, sem Coresi könyveit (Brassó, 1570., és 1577), sem pedig a Todoroszku-töredék formájában ránkmaradt, 1570. táján kinyomtatott szoltárszöveget. Azt azonban már nehezebb feltételezni, hogy Agyagfalvinak 1642-ben Hátszegen befejezett szoltármásoló munkájáról sem tudott volna. A Bán-ságban amúgyis oly élénk szoltármásoló munka folyt, hogy erről könnyű volt tudomást szerezni. Fogarasinak az a kijelentése, hogy a szoltárokat még nem bocsátották napfényre, azt is jelenthetné, hogy ő ennek az irodalomnak a kéziratosszoltárfordításokkal volt elégedetlen s ezért arra törekedett, hogy a kálvinista gyülekezetekben szorgalmasan énekelt szoltárok rumén szövege nyomtatásban jelenjék meg. Nem tudhatjuk, mi akadályozta meg terve kivitelében. Természetesen nincs egészen kizárva, hogy teljesen ismeretlenül maradt előtte a vállalkozását megelőző rumén szoltáriródlom s így jóhiszeműen gondolhatta, hogy ő reá vár a legelső ruménnyelvű szoltárfordítás elkészítése. Talán későbbi kutatásoknak fog sikerülni, hogy tisztázzák ezt a kérdést, valamint a reformáció és ellenreformáció korából fennmaradt szoltárfordítások és másolatok viszonyát.⁸

⁷ L. a káté 6. lapját.

⁸ I. D. SUCIU lehetségesnek tartja, hogy a VISKI-féle szoltárok fordítása tulajdonképpen Fogarasi műve, a boldogfalvi lelkész pedig — ahogy ezt már G. SILAȘI is gondolta — csak annak másolója. Azt is lehetségesnek tartja, hogy Viski ugyanazon a vidéken lakván, személyes ismeretségben volt Fogarasisal (vö. Literatura bănăţeană dela început până la unire. 1588—1918. Timişoara, 1940. 30., és SILAȘI, Psaltirea calviniano-română din sec. XVII.: Transilvania VIII—1875. 141—45, 160—63). Mindezek bizonyíthatatlan feltevések.